

Nr 161

Av herr **Brandt** i Sätilla m. fl., om en översyn av stödformerna inom det lägre undervisningsväsendet.

(Lika lydande med motion nr 128 i Första kammaren)

Till elever i folkhögskolor, lantmanna- och lanthushållsskolor utgår i huvudsak tre slags stipendier dels ett generellt studiebidrag (allmänt studiebidrag) till elever mellan 16 och 18 år, dels det s. k. särskilda studiebidraget till på skolan inackorderade elever samt slutligen behovsprövade stipendier.

Likartade stödformer gäller även för elever vid allmänna läroverk och därmed jämförliga läroanstalter, vid förberedande kurser inom vissa lärarutbildningsanstalter, tekniska och andra fackutbildningsanstalter, försökskolor och yrkesskolor.

Det *allmänna studiebidraget* utgår utan behovsprövning till s. k. yngre elever. Till denna kategori räknas en elev från och med det kvartal efter det han fyllt 16 år till och med det kvartal under vilket han fyller 18 år.

Särskilt studiebidrag utgår med 30 kronor per månad för yngre elev och 40 kronor per månad för äldre elev som är inackorderad på skolans elevhem.

Till annan inackordering på skolorten utgår särskilt studiebidrag med högst 50 kronor per månad för yngre elev och högst 65 kronor för äldre elev. Dessa belopp är desamma som gällt från januari 1958. Samma sak är det med särskilt studiebidrag till dagliga resor mellan bostadsorten och skolorten. Där utgår bidraget, om kostnaden för resa uppgår till minst 12 kronor per månad, med det belopp i fulla kronor som överstiger 10 kronor per månad, dock högst 40 kronor för yngre elev och 50 kronor för äldre elev. De senare eleverna kan dessutom få bidrag för måltid, som under huvudrasten intas utom hemmet, med 14 kronor för yngre och 15 kronor för äldre per månad. Om ytterligare ett mål under minst fyra dagar i veckan intas utanför hemmet blir det för detta sex kronor för yngre och sju kronor för äldre. Särskilt studiebidrag utgår också för medhavd matsäck.

Storleken av de *behovsprövade stipendierna* bestämmas av föräldrarnas beskattningsbara inkomst, föräldrarnas behållna förmögenhet, föräldrarnas skulder, elevernas eget disponibla kapital samt av antalet syskon under 18 år. Dessutom kan hänsyn tas till »särskilda personliga förhållanden», t. ex. makes inkomst (för gifta elever), föräldrarnas ålder, vad det gäller deras behållna förmögenhet o. s. v. Olika stipendiebelopp (75 resp. 100 kr. per månad) utgår för yngre resp. äldre elever. Åldersgränsen går vid 18 år.

Enligt behovsskalorna för de statliga stipendierna reduceras stipendiebe-

loppen för omyndiga elever redan vid en beskattningsbar föräldrainskomst av 2 250 kr., ytterligare en gång vid 2 650 kr. o. s. v. För vuxna elever börjar reduceringarna vid 10 930 kr. beskattningsbar föräldrainskomst (allt enligt 1960/61 års behovstabeller). Varje reducering avser 10—15 kr. av det maximala stipendiebeloppet, d. v. s. 100 kr. per månad för äldre och 75 kr. per månad för yngre elever.

Det måste anses fullt klart, att de reduceringsgränser, som tillämpas för t. ex. minderåriga elever, inte på något sätt överensstämmer med föräldrarnas möjligheter att lämna extra bidrag till sina barns studier. För vuxna elever kan starkt ifrågasättas om deras stipendier över huvud taget bör vara beroende av föräldrarnas inkomster, i varje fall på den nivå som nuvarande normer föreskriver.

Än mer orättvisa ter sig dock reglerna för stipendiebeloppens beroende av föräldrarnas behållna förmögenhet. Där inträder reduceringsgränsen enligt 1960/61 års behovstabell vid 34 001 kr. för elev med ett syskon under 18 år och vid 75 001 kr. för elev med nio syskon under samma åldersgräns. Där emot tas ingen hänsyn till om eleven har syskon över 18 år, även om de fortfarande går i skola eller i övrigt är beroende av föräldrarna.

Vare sig denna förmögenhet föreligger i form av eget hem eller i form av egen rörelse torde den inte ge möjligheter till det extra föräldrastöd till barnens utbildning som stipendiereglerna förutsätter. Dessutom tillkommer att förmögenhetsbelopp av denna storleksordning normalt inte bör betraktas som något annat än en fond för föräldrarnas »själv pensionering». Någon diskontering i framtida arv kan i dessa fall därför inte anses berättigad. I den mån föräldraförmögenheten skall anses avgörande bör alltså reduceringsgränserna höjas.

Det synes vidare oskäligt att elevernas ev. egna disponibla kapital från och med 5 001 kr. skall behöva utgöra en reduceringsgrund för stipendier till den grundutbildning det här är fråga om. Ofta torde detta kapital vara avsett och väl behövt för fortsatt yrkesutbildning, varför en höjning av 5 000-kronorsgränsen måste prövas.

Av avgörande betydelse för vuxna, självförsörjande elevers möjligheter är i första hand den studerandes egen ekonomiska situation, inte föräldrarnas, och särskilt när eleverna en längre tid varit ute i förvärvslivet och i många fall redan är gifta, måste beroendet av föräldrarna helt sägas ha upphört.

De möjligheter man inom ramen för nuvarande regler har att ta hänsyn till »särskilda personliga förhållanden» torde inte på ett tillfredsställande sätt uppväga de negativa verkningarna på stipendiernas storlek av t. ex. behovsgrunden »föräldrarnas behållna förmögenhet». För båda kategorierna studerande — för såväl yngre som äldre elever — synes alltså beroendet av föräldrarnas ekonomiska situation för stipendiebeloppens storlek vara allt-

för stort. För äldre elever gäller detta främst förmögenhetsgränsen, för yngre elever både inkomst- och förmögenhetsgränserna.

En fullvärdig teoretisk och praktisk grundutbildning — oavsett ekonomi och bostadsort — utgör en av de främsta demokratiska rättigheterna i vårt samhälle. Även om utbildningsvägarna på grund av förbättrade inkomstförhållanden och kraftigt ökade samhällsåtaganden nu i princip kan sägas ha öppnats för alla, innebär den fortsatta grundutbildningen efter folkskolan (upp till studentexamen eller motsvarande) dryga ekonomiska påfrestningar för barnfamiljerna och för eleverna själva i de fall dessa redan inträtt i förvärvslivet.

Ett ökat samhälleligt stöd — eventuellt av generell karaktär — som komplement till i övrigt väl utbyggda utbildningsmöjligheter i institutionellt avseende kan därför anses motiverat. Dessutom bör de olika stödformerna ges en så rättvis utformning som möjligt. De ovan anförda exemplen visar att så f. n. inte är fallet. Viktigt är också att man söker åstadkomma så enhetliga stipendienormer som möjligt för likartade utbildningsvägar, givetvis utan att enstaka grupperns speciella behov därför eftersättes.

En översyn av stödformerna till elever vid folkhögskolor, lantmänna- och lanthushållsskolor bör därför ske i samband med en mera allmän översyn av stödformerna på hela grundutbildningens område. Därvid bör som ovan framhållits särskilt de äldre, självförsörjande elevernas situation särskilt beaktas. Likaså bör vid en sådan översyn prövas i vad mån stipendier eller övriga stödformer kan anses motiverade för utbildning i form av s. k. obetald praktikanttjänstgöring.

För administrativa förenklingar är det slutligen önskvärt att de olika stödformerna samordnas i största möjliga utsträckning. Därvidlag bör t. ex. förutsättningarna för en sammanslagning av de allmänna studiebidragen och stipendierna också prövas.

Med stöd av det ovan anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam översyn av stödformerna inom det lägre undervisningsväsendet, varvid särskilt de vuxna, självförsörjande elevernas situation beaktas i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 23 januari 1961

Henry Brandt

Olof Hammar

Gunnar Larsson
i Luttra

Eric Nilsson
i Svalöv